

ĮSTATYMO PROJEKTAS Nr.: TAP-21-796 TAIS-21-26424		DĖL APSAUGOS NUO SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE ĮSTATYMO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO IR ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ KODEKSO 489 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO		
		Rengėjas	Svarstyta	Siūloma
Įtraukta į artimiausią Seimo sesiją	Taip	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM)	Nesvarstyta	☐ Svarstyti
				☒ TAP
				ARBA
				☐

DALYKINIS VERTINIMAS	Siūlomos pagrįstos priemonės, kurios padės išspręsti nustatytą problemą	Taip
	Siūlomas sprendimas pagrįstas įrodymais (duomenimis, faktine informacija)	Iš dalies
	Teisės akto projektas parengtas laikantis Vyriausybės darbo reglamento reikalavimų dėl derinimo subjektų, terminų, projekto lydimosios medžiagos	Iš dalies
	Teisėkūros procesas buvo įtraukus, užtikrinant tinkamą suinteresuotų asmenų informavimą ir dalyvavimo sąlygas	Iš dalies
TEISINIS VERTINIMAS – TEISĖS GRUPĖS PASTABOS	Esminės	

PROJEKTO TIKSLAS	Nustatyti naują apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje prevencinę priemonę – apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderį, siekiant apsaugoti smurtą artimoje aplinkoje patiriantį / patyrusį asmenį ir atskiriant smurto pavijų keliantį asmenį nuo smurtą patiriančiojo asmens. Siekiant padidinti smurtą patiriantiems asmenims teikiamos pagalbos kokybę, numatyti specializuotos kompleksinės pagalbos centrų akreditaciją. Įtvirtinti nuostatą dėl ugdymo programų papildymo apie moterų ir vyrų lygybę, nestereotipinius lyčių vaidmenis, tarpusavio pagalbą, socialinius –emocinius gebėjimus, nesmurtinius konfliktų sprendimo būdus, teisę į asmens neliečiamybę.
SPRENDŽIAMA PROBLEMA	<p>Smurtą artimoje aplinkoje patyrusio / patiriančio asmens apsaugos mechanizmas nėra veiksmingas ir operatyvus, nes policija negali itin operatyviai taikyti smurto pavojų keliančio asmens atskyrimo nuo smurtą patiriančio asmens priemonių, nepradėjusi ikiteisminio tyrimo, kai tai būtina, siekiant apsaugoti smurtą patyrusio / patiriančio asmens apsaugos sveikatą ir gyvybę (2020 m. iš registruotų nusikaltimų nuo smurto artimoje aplinkoje užregistruoti 29 nužudymai, 213 sveikatos sutrikdymų, 6568 fiziniai skausmo sukėlimai, 327 grasinimai nužudyti).</p> <p>Pagalba smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems / patiriantiems asmenims nėra orientuota į asmenį ir individualius jo poreikius, nėra vieningo ir kompleksiskai teikiamos pagalbos organizavimo mechanizmo; didėjant smurtą artimoje aplinkoje patyrusių asmenų, kurie kreipiasi pagalbos ar sutinka ją priimti, skaičiui, pagalbos prieinamumas nebepatenkina paklausos.</p> <p>Visuomenės nuostatos smurto artimoje aplinkoje atžvilgiu išlieka prieštaringos, smurto pateisinimas – paplitęs (viešosios nuomonės tyrimo duomenimis, 95 proc. respondentų laiko smurtą artimoje aplinkoje nepateisinamu dalyku, tačiau, kartu paklausus, ar būna tokių situacijų gyvenime, kad būtų galima pateisinti ar atleisti kai kurias smurto artimoje aplinkoje formas, 17 proc. respondentų nurodo galintys pateisinti įvairias smurto formas). Visuomenėje sunkiai atpažįstamos psichologinio, ekonominio, seksualinio smurto artimoje aplinkoje formos.</p>

POREIKĮ KEISTI REGULIAVIMĄ INDIKUOJANTYS SUBJEKTAI IR (AR) ŠALTINIAI	DUOMENYS / ĮRODYMAI
---	----------------------------

<ul style="list-style-type: none"> ✓ Vyriausybės programa ✓ Valstybės kontrolės rekomendacijos ✓ Statistinių rodiklių pokyčiai ✓ Tyrimų duomenys ✓ Praktinės taikymo problemos ✓ Seimo kontrolieriaus ataskaita ✓ JT Moterų diskriminacijos panaikinimo (CEDAW) komiteto rekomendacijos 	<p><u>JT Moterų diskriminacijos panaikinimo (CEDAW) komitetas</u> 2019 m. paragino Lietuvą panaikinti reikalavimą pradėti ikiteisminį tyrimą tam, kad policija galėtų pareikalauti ribojančių / apsaugos priemonių, siekiant apsaugoti nukentėjusias moteris, taip pat stiprinti teisėjų, prokurorų, policijos pareigūnų kompetencijas.</p> <p><u>Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plane numatytas veiksmas (3.5.3)</u> parengti ir priimti Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo pakeitimo įstatymo projektą – įtvirtinti apsaugos nuo smurto orderį, peržiūrėti smurtą patyrusių asmenų apsaugos sistemą, plėtojant paslaugas, skirtas pagalbai po smurto.</p> <p><u>Seimo kontrolieriaus 2020-12-31 ataskaitoje „Dėl esminių žmogaus teisių problemų, kylančių pagalbos smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims užtikrinimo srityje“</u> rekomenduota imtis priemonių, kad būtų: užtikrinta sistemiškai veikianti pagalba smurtą patyrusiems asmenims; užtikrintas glaudesnis institucijų bendradarbiavimas; į pagalbos procesą įtraukiamos vaikų, neįgaliųjų, vyresnio amžiaus, vyrų, LGBTIQ interesus atstovaujančios organizacijos ir kt.</p> <p><u>Valstybės kontrolės audito ataskaitoje „2018 m. valstybės konsoliduotųjų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinių teisingumo bei valstybės biudžeto lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumo vertinimas“</u> pažymėta, kad projektinis finansavimo būdas, kai valstybės biudžeto lėšos skiriamos nuolatinio pobūdžio veiklai, neužtikrina paslaugų efektyvaus teikimo ir yra netinkamas.</p> <p><u>Smurtas artimoje aplinkoje vis dar lieka paslėptas (latentinis) reiškinys</u>, kurio tikslus mastus nustatyti trūksta duomenų. Viešosios nuomonės tyrimo duomenimis, 60 proc. patyrusių smurtą artimoje aplinkoje, pagalbos nesikreipė (80 proc. vyrų, 54 proc. moterų). Dažniausia fiksuojamas fizinis smurtas, t.y., psichologinio ir ekonominio, seksualinio smurto atvejų beveik nefiksuojama. Asociacijos „Moterų informacijos centras“ tyrimo duomenimis, 19 proc. visų Lietuvos gyventojų (25 proc. moterų ir 13 proc. vyrų) nurodė patyrę smurtą artimoje aplinkoje.</p> <p><u>2020 m. užregistruoti 4132 nusikaltimai nuo smurto artimoje aplinkoje</u> (2019 m. – 7691, 2018 m. – 9529, 2017 m. – 10 963). 79,8 proc. suaugusių nekenčėjusiųjų sudarė moterys, 10,5 proc. – vaikai. Dėl smurto artimoje aplinkoje užregistruoti nusikaltimai sudaro 16,8 proc. visų užregistruotų nusikaltimų. 88 proc. smurtautojų buvo vyrai, iš jų 44,5 proc. niekur nedirbo ir nesimokė, 55,2 proc. buvo apsvaigę.</p> <p><u>Specializuotą kompleksinę pagalbą teikia 16 specializuotų pagalbos centrų</u>, kuriuos vienija Lietuvos moterų teisių įtvirtinimo asociacija. 2020 m. pagalba suteikta apie 12 tūkst. asmenų (2013 m. – 5 tūkst. asmenų; 2019 m. – 11 tūkst. asmenų). Centrai finansuojami iš valstybės biudžeto lėšų, SADM organizuojant projektų atrankos konkursą.</p> <p><u>Smurtinio elgesio keitimo programose (mokymuose)</u> 2020 m. dalyvavo 3,2 tūkst. asmenų. Savivaldybių pateiktais duomenimis (2020 m.), šių programų (mokymų) poreikis patenkinamas tik apie 13-oje savivaldybių, 24-oje savivaldybėse tokios paslaugos iš viso neprieinamos arba prieinamos tik per Lietuvos probacijos tarnybos vykdomą baudžiamojo poveikio priemonę asmenims, kurių atžvilgiu yra priimtas teismo sprendimas įpareigoti asmenį dalyvauti smurtinį elgesį keičiančiose programose.</p> <p><u>Apnakvandinimo paslaugos smurtautojams</u> yra prieinamos tik trečdalyje savivaldybių.</p>
--	--

SIŪLomos PROBLEMOS SPRENDIMO PRIEMONĖS

DALYKINIS KOMENTARAS

Rengėjų pasiūlytos priemonės tikslingai nukreiptos į pagrindinių įvardytų problemų sprendimą ir, veiksmingai jas įgyvendinus, tikėtinas teigiamas poveikis tiek trumpalaikėje perspektyvoje (pradėjus taikyti apsaugos nuo smurto orderį ir atskiriant smurtautojus nuo smurtą artimoje aplinkoje patiriančio / patyrusio asmens, vadovaujantis principu „čia ir dabar“, būtų saugoma smurtą artimoje aplinkoje patiriančio / patyrusio asmens fizinė ir psichologinė – emocinė sveikata ir / ar gyvybė; pasiūlius specializuotą kompleksinę pagalbą smurtą patyrusiems / patiriantiems asmenims, pritaikytą pagal asmenų poreikius; išplėtus elgesio koregavimo programų mastą, kt.), tiek ilgalaikėje (nuosekliai keičiant visuomenės nuostatas į smurtą artimoje aplinkoje, aktualiais problematikai aspektais papildant ugdymo programas). Tačiau apsaugos nuo smurto orderio taikymo mechanizmas nėra visapusiškai aiškus ir išdiskutuotas su dalyvaujančiomis institucijomis, pvz., Policijos departamentu, nevyriausybėmis organizacijomis, teikiančiomis pagalbą, nors tai yra esminė sėkmės prielaida, kad ši nauja pasiūlyta priemonė būtų veiksminga.

Su specializuotos kompleksinės pagalbos centrų akreditavimo procesu ir paslaugų masto plėtra susijusios rizikos nepasiekti tikslų tolygiai padengti šalies teritoriją tokio pobūdžio paslaugomis. Reikalingi papildomi rengėjų

komentariai, kaip šios rizikos būtų valdomos. Taip pat tikslinga aiškiai nustatyti specializuotos kompleksinės pagalbos finansavimo mechanizmą, ją akreditavus (neaišku, ar pagalba ir toliau bus finansuojama valstybės biudžeto lėšomis, ar teisę gauti finansavimą įgis tik akredituoti centrai ir pan.).

Pasigendama argumentų dėl Smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir apsaugos nuo smurto tarybos steigimo prie Vyriausybės (neaišku kodėl ją būtina steigti prie Vyriausybės, ar ši taryba nedubliuos dabar veikiančios Moterų ir vyrų lygių galimybių komisijos prie SADM veiklos). Todėl siūlome šios tarybos steigimo prie Vyriausybės atsisakyti. Taip pat abejotina, ar Įstatymo projekte numaćius tarybą ir analogiškas savivaldybių komisijas, bus sukurtas tarpinstitucinio bendradarbiavimo mechanizmas, kaip teigiama teikime.

Siūlomų pakeitimų įsigaliojimo data – 2023-01-01. Įstatymo projekto įsigaliojimo ir įgyvendinimo nuostatos nenumato išimčių ar pereinamojo laikotarpio specializuotos kompleksinės pagalbos centrams dėl jų veiklos akreditavimo, t.y. pagal dabar siūlomą reglamentavimą centrai galės pradėti teikti prašymus dėl akreditacijos tik įsigaliojus įstatymui (2023-01-01), SADM įgaliota institucija juos vertins dar 30 kalendorinių dienų, nors pareiga teikti tik akredituotą pagalbą įsigalios taip pat 2023-01-01.

Siūloma pakeisti Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą (išdėstant nauja redakcija):

- 1) Įtvirtinti apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderį: skiriama pilnamečiui asmeniui, jei yra pagrįstų duomenų, kad jis galimai panaudojo ar gali panaudoti smurtą artimoje aplinkoje, tačiau tų duomenų nepakanka ikiteisminiam tyrimui pradėti; orderis skiriamas ne ilgiau nei 72 val. (jei orderį reikia skirti ilgesniam laikui, policijos pareigūnas per 48 val. kreipiasi į apylinkės teismą dėl jo pratęsimo, teismas per 24 val. žodinio proceso tvarka priima sprendimą, orderis gali būti pratęstas iki 12 kalendorinių dienų); asmuo, kuriam skirtas orderis, įpareigojamas: laikinai išsikelti iš gyvenamosios vietos, jei gyvena kartu su smurtą patyrusiu asmeniu (organizuojamas jo išskeldinimas), nesilankyti šio asmens gyvenamojoje vietoje, jei negyvena kartu, nesiartinti orderyje nustatytu atstumu prie jo, nebendrauti ir pan.; apie orderį policijos pareigūnas praneša smurtautojui, smurtą patyrusiam asmeniui, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai, jei kartu gyvena vaikas, specializuotos kompleksinės pagalbos centrui; orderio vykdymą kontroliuoja policijos pareigūnai; orderis nustoja galioti, kai pradedamas ikiteisminis tyrimas ir kt.
- 2) Nustatyti privalomą mokymo medžiagos, parengtos atsižvelgiant į besimokančiųjų gebėjimus ir amžių, apie moterų ir vyrų lygybę, nestereotipinius lyčių vaidmenis, tarpusavio pagalbą, socialinius – emocinius gebėjimus, nesmurtinius konfliktų sprendimo būdus integravimą į ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo programas.
- 3) Numatyti pedagogų, sveikatos priežiūros specialistų, visuomenės sveikatos biurų, policijos pareigūnų, teisėjų, prokurorų, savivaldybių administracijų ir kitų institucijų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą / mokymą apie smurto artimoje aplinkoje atpažinimą, prevenciją, pagalbą. Taip pat visuomenės teisinį švietimą apie nusikalstamas veikas, turinčias smurto artimoje aplinkoje požymių, atsakomybės už jų padarymą neišvengiamumą ir su tuo susijusias teises pasekmes.
- 4) Nustatyti specializuotos kompleksinės pagalbos centrų funkcijas (gavęs informaciją iš policijos pareigūnų, centras susisiečia su smurtą artimoje aplinkoje patiriančiu / patyrusiu asmeniu ir pasiūlo pagalbą; vertina smurto artimoje aplinkoje patiriančio / patyrusio asmens pagalbos poreikius ir kartu su juo sudaro pagalbos priemonių planą; informuoja, konsultuoja ir tarpininkauja, bendradarbiauja su kitomis institucijomis sprendžiant su smurtu artimoje aplinkoje susijusius klausimus; teikia specializuotą psichologinę, teisinę pagalbą ir kt.).
- 5) Įteisinti specializuotos kompleksinės pagalbos centrų akreditaciją ir nustatyti jos sąlygas ir tvarką (teisę teikti šią pagalbą gali reikalavimus patalpoms, darbuotojams ir kt. atitinkantis centras, centrų veiklą akredituoja SADM įgaliota institucija ministro nustatyta tvarka, sprendimas dėl akreditacijos galioja 3 m.).
- 6) Nustatyti, kad SADM skiria lėšų specializuotai kompleksinei pagalbai teikti, SADM įgaliotai įstaigai sudarius sutartį su šią pagalbą teikiančiais specializuotos kompleksinės pagalbos centrais.
- 7) Nustatyti institucijų (SADM, ŠMSM, SAM, VRM, TM, Lietuvos probacijos tarnybos, Kalėjimų departamento, Policijos, Nacionalinės teismų administracijos, Generalinės prokuratūros, Lietuvos statistikos departamento, savivaldybių) kompetencijas smurto artimoje aplinkoje prevencijos, apsaugos nuo smurto, pagalbos srityse.
- 8) Nustatyti, kad smurto artimoje aplinkoje prevencijos, pagalbos teikimo ir apsaugos politikos įgyvendinimui koordinuoti nacionaliniu lygiu sudaroma visuomeninė patariamoji institucija Smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir apsaugos nuo smurto taryba prie Vyriausybės (ją sudaro 15 narių, Institucinę sudėtį ir nuostatus tvirtina Vyriausybė, personalinę – SADM).
- 9) Nustatyti, kad kiekvienoje savivaldybėje sudaroma Smurto artimoje aplinkoje prevencijos, apsaugos teikimo politikos įgyvendinimo koordinavimo komisija ir kt.

Kartu su Įstatymo projektu teikiamas Administracinių nusižengimų kodekso pakeitimų projektas (ANK), kuriame siūloma numatyti administracinę atsakomybę už apsaugos nuo smurto orderio pažeidimus (už orderiu nustatytų reikalavimų nesilaikymą – 80-320 eurų, pakartotinai – 140-780 eurų. Už šiuos pažeidimus gali būti taikoma

administracinio poveikio priemonė – įpareigojimas dalyvauti atitinkamose alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, sveikatos priežiūros, resocializacijos, bendradarbiavimo su vaikais tobulinimo, smurtinio elgesio keitimo ar kitose programose (kursuose).

Gerosios užsienio šalių taikomos praktikos	<p>Smurto artimoje aplinkoje apsaugos orderiai yra taikomi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suomijoje (laikinių ribojimų orderių atžvilgiu taikoma teisminės peržiūros procedūra. Policijos pareigūnas ne vėliau kaip per 3 d. turi perduoti savo sprendimą išduoti laikinąjį ribojimų orderį apylinkės teismui). • Danijoje (bendradarbiavimo uždraudimo orderis skiriamas smurtą patyrusiam asmeniui prašant arba policijos pareigūnui inicijuojant. Orderis išduodamas iki 4 sav., gali būti pratęstas dar iki 4 sav. Asmuo, kuriam skirtas orderis, gali reikalauti, kad policija perduotų sprendimą teismo peržiūrai. Teismas šį klausimą privalo išnagrinėti per 24 val.). • Belgijoje (trumpalaikį draudimo orderį skiria prokuroras ne ilgesniam kaip 14 d. terminui. Policija kontroliuoja orderio vykdymą. Prokuroras apie priimtą sprendimą informuoja Šeimos teismą, kuris gali panaikinti orderį, arba jį pratęsti iki 3 mėn.).
--	--

SPRENDIMO ĮGYVENDINIMO KAŠTAI

DALYKINIS KOMENTARAS

Rengėjai yra įvertinę papildomų lėšų poreikį Įstatymo projekto nuostatomis įgyvendinti, tačiau pagrindimo, kokiomis prielaidomis vadovaujantis pasirenkami tikslinių grupių ar darbo apimtis atspindintys įverčiai, pasigendama, todėl kyla klausimų dėl pateikiamų lėšų poreikio apskaičiavimo.

Pasigendama apgyvendinimo, vyrų krizių centrų paslaugų, nesmurtinio elgesio programų, už kurių organizavimą atsakingos savivaldybės, išsamaus poreikio įvertinimo, įgyvendinant siūlomą teisinį reguliavimą, bei savivaldybių biudžetų lėšų poreikio paskaičiavimo analizės (nurodoma, kad atsiras didesnis poreikis paslaugoms, pritaikius apsaugos nuo smurto orderį, tačiau koks konkretus galimas poreikis ir kaip esami pajėgumai galės tai užtikrinti, nenurodoma).

Nėra aišku, kaip paskaičiuotas papildomų valstybės biudžeto lėšų poreikis smurtinio elgesio keitimo programoms ir kokį poveikį tai turės smurto artimoje aplinkoje paplitimo mažinimui (nurodoma, kad papildomai 2023 m. prireiks 315 tūkst. eurų, 2021 m. tam skirta – 365 tūkst. eurų, bet bendras poreikis 680 tūkst. eurų. Teigiama, kad minėtoms programoms atsiras didesnis poreikis, taikant apsaugos nuo smurto orderį, tačiau nenurodoma, kiek dėl to gali išaugti programų dalyvių skaičius, o lėšų poreikis paskaičiuotas pagal dabar galiojantį teisinį reglamentavimą, t.y. 2021 m.).

Pasigendama išsamesnės analizės dėl numatomų specializuotos kompleksinės pagalbos apimčių ženkliaus didėjimo ir pajėgumų ją teikti įvertinimo, poveikio pagalbos prieinamumui ir kokybės didinimui (nurodoma tik tai, kad papildomai pagalbos gali prireikti beveik 32 tūkst. asmenų, t.y. 3 kartus daugiau asmenų, nei šiuo metu šią pagalbą gauna).

Svarstyti pakartotinai įvertinti ir pagrįsti lėšų poreikį Policijos departamentui (projektų nuostatomis įgyvendinti nurodytas lėšų poreikis pirmaisiais metais sudaro 13,5 mln. eurų, vėlesniais metais – po 8,4 mln. eurų). Pažymėtina, kad policija šiuo metu jau vykdo Įstatyme nustatytas funkcijas (policijos pareigūnai gavę pranešimą dėl smurto artimoje aplinkoje, atvyksta į įvykio vietą, užtikrina smurtautojo išsikėlimą ir kita), todėl kyla abejonės dėl nurodyto papildomų lėšų poreikio sumos dydžio pagrįstumo.

Pažymėtina, kad administracinės naštos vertinimas, įteisinus specializuotos kompleksinės pagalbos akreditaciją, nėra atliktas.

Atkreipiame dėmesį, kad Finansų ministerija tai pat savo išvadoje pažymėjo, jog atsižvelgiant į dėl COVID-19 pandemijos išaugusį neapibrėžtumą, didelį neužtikrintumą dėl globalios ekonomikos atsigavimo, stiprėjančias geopolitines įtampas ir išliekančias rizikas dėl šalies ekonominės raidos, taip pat į išaugusią valdžios sektoriaus skolą ir kt., valstybės išlaidų didinimas gali būti labai ribotas. Todėl svarstyti tikslingumas SADM įvertinti ir kitas galimas apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje reguliavimo alternatyvas bei galimas rizikas.

Kokiais ištekliais turėtų būti įgyvendinama priemonė – numatyti pedagogų, sveikatos priežiūros specialistų, policijos pareigūnų, teisėjų, prokurorų, savivaldybių administracijų ir kitų institucijų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą / mokymą apie smurto artimoje aplinkoje atpažinimą, prevenciją, pagalbą – informacija nepateikiama.

Papildomų lėšų poreikis	<p><u>2023 m. – 18 302 tūkst. eurų:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> SADM – 4 475 tūkst. eurų: prevencijai ir smurtinio elgesio keitimo programoms (mokymams) – 315 tūkst. eurų (dabar skiriama – 365 tūkst. eurų); specializuotai kompleksinei pagalbai – 4 160 tūkst. eurų (dabar skiriama – 1 530 tūkst. eurų). Policijai – 13 530 tūkst. eurų (užtikrinti apsaugos nuo smurto orderio laikymosi kontrolę, skundų nagrinėjimą, inicijuoti orderio galiojimo pratęsimus) 2023 m.: pareigūnų darbo užmokesčiui – 8 400 tūkst. eurų, transporto priemonių eksploatacijai – 560 tūkst. eurų, transporto priemonėms įsigyti – 2 800 tūkst. eurų, pareigūnams apmokyti – 1 700 tūkst. eurų, IT tobulinti (apsaugos nuo smurto orderiui diegti policijos sistemose) – 70 tūkst. eurų). teismų sistemai – 279 tūkst. eurų (ilgesniam apylinkių teismų teisėjų ir teismo posėdžių sekretorių budėjimui poilsio ir švenčių dienomis) 297 tūkst. eurų, jei budėjimas vyktų visuose apylinkių teismų rūmuose, arba 121 tūkst. eurų – jei budėjimas vyktų ne visuose teismų rūmuose, kaip yra dabar). <p><u>Vėliau kasmet – po 13 732 tūkst. eurų</u> (SADM - 4 475 tūkst. eurų, policijai – 8 960 tūkst. eurų, teismų sistemai – 297 tūkst. eurų).</p>
Ūkio subjektams, gyventojams, valstybės ir (ar) savivaldybių institucijoms ir įstaigoms sukuriamą administracinę naštą	<p>Nevertinta</p> <p>Įstatymo projekte numatyta specializuotos kompleksinės pagalbos centrų akreditavimo tvarka sukuria papildomus įpareigojimus centrams, todėl administracinė našta šiuo aspektu turi būti įvertinta.</p>
Prisitaikymo sąnaudos ūkio subjektams, gyventojams, valstybės ir (ar) savivaldybių institucijoms ir įstaigoms	<p>Nevertinta</p> <p>Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų akreditavimo tvarkoje numatyti reikalavimai gali pareikalaus atitinkamų prisitaikymo sąnaudų iš jau dabar veikiančių specializuotos pagalbos centrų, tačiau galimos sąnaudos nėra aptariamoms / vertinamos.</p>

SPRENDIMO ĮGYVENDINIMO NAUDOS

DALYKINIS KOMENTARAS

Pasigendama išsamesnio laukiamų naudų, priėmus Įstatymo projektą ir jį įgyvendinant, identifikavimo – pateikiamos tik bendro pobūdžio įžvalgos, pvz., mažės smurto artimoje aplinkoje latentškumas, galimybė lankyti smurtinio elgesio keitimų programas itin prisidės prie smurto apraiškų mažinimo, padės išvengti pasikartojančių smurto įvykių ir pan.

Viena esminių siūlomų priemonių – apsaugos nuo smurto orderis, tačiau trūksta duomenų, kaip iš esmės pasikeis operatyvumas atskiriant smurtautoją nuo smurtą artimoje aplinkoje patiriančio / patyrusio asmens (nežinoma, kiek vidutiniškai laiko šiuo metu užtrunka pradėti ikiteisminį tyrimą ir gauti sprendimą atskirti smurtautoją ir pan.).

Projektų rengimo metu buvo papildomai surinkta informacija iš savivaldybių administracijų apie paslaugų prieinamumą ir smurtinio elgesio keitimo programų vykdymą savivaldybėse, tačiau pasigendama konkretesnių rengėjų projekcijų / matymo, kaip paslaugų prieinamumas ir tinklas, tikėtina, pasikeis įgyvendinus numatytas priemones.

Nors trumpuoju laikotarpiu oficialiai registruotų smurto artimoje aplinkoje nusikaltimų skaičius gali ir išaugti, tačiau siūlytume rengėjams ilgesnėje perspektyvoje nusistatyti siekius, kokio pokyčio aptariamais klausimais (visuomenės nuostatų pokytis, smurto artimoje aplinkoje masto pokytis, valstybės teikiamų paslaugų geografinio padengimo pokytis, kt.) tikimasi, pvz., 2027 m. (praėjus 5 metams po Įstatymo nuostatų įsigaliojimo).

Kiekybiniai / kokybiniai duomenys, pagrindžiantys teigiamą projekto poveikį	<ul style="list-style-type: none"> Papildomai specializuotą kompleksinę pagalbą gautų apie 32 tūkst. asmenų (dabar gauna apie 12 tūkst. asmenų). Įstatymo projekto priėmimas turės teigiamos įtakos kriminogeninei situacijai, apsaugos nuo smurto orderio taikymas sumažins nusikaltimų žmogaus gyvybei, sveikatai, sustiprins tokių nusikalstamų veikų prevenciją, mažės smurto artimoje aplinkoje latentškumas.
---	--

Visuomenės grupės, kurios pajaus teigiamą poveikį	<ul style="list-style-type: none"> • Smurtą artimoje aplinkoje pavojų patiriantys / patyrę asmenys, kurie galės gauti specializuotą kompleksinę pagalbą (32 tūkst. asmenų). • Smurto artimoje aplinkoje pavojų keliantys asmenys, kuriems būtų pasiūlyta dalyvauti ir baigti smurtinio elgesio keitimo programą (nėra skaitinių verčių, kiek daugiau asmenų turės tokią galimybę; 2020 m. programoje dalyvavo 3200 asmenų). • Vaikai, paaugliai, dalyvavę integruotose mokymo programose. • Pedagogai, sveikatos priežiūros specialistai, policijos pareigūnai, teisėjai, prokurorai, savivaldybių administracijų ir kitų institucijų darbuotojai, dalyvavę mokymuose apie smurto artimoje aplinkoje atpažinimą, prevenciją, pagalbą (skaitinė išraiška nevertinta)
Sutaupytos lėšos	Nebus sutaupyta

SUINTERESUOTŲ ASMENŲ ĮTRAUKIMAS

DALYKINIS KOMENTARAS

Dėl pateiktos Vyriausybei svarstyti Įstatymo projekto versijos proaktyvios konsultacijos su visuomene nebuvo organizuotos, todėl siūlytume rengėjams skirti pagrįstą ir proporcingą laiką suinteresuotiems asmenims susipažinti su siūlomais reguliavimo pakeitimais ir į juos sureaguoti. Atsižvelgiant į tai, kad nevyriausybinių sektoriaus aktyvus dalyvavimas, įgyvendinant Įstatymo projekte numatytas nuostatas, yra labai svarbus, tikslinga turėti nevyriausybinių organizacijų pritarimą, palaikymą ir patvirtinimą, kad projekto nuostatas įmanoma praktiškai ir kokybiškai įgyvendinti numatytais terminais.

Konsultacijų su visuomene rezultatai	<p>Pirminiai pasiūlymai Įstatymo projektui buvo aptarti (2019 m.–2020 m. pradžioje) Ministro Pirmininko 2019-04-15 potvarkiu Nr. 78 sudarytoje darbo grupėje prevencijos ir apsaugos nuo smurto prieš moteris bei smurto artimoje aplinkoje klausimams koordinuoti ir spręsti. Rengiant projektus, SADM konsultavosi su suinteresuotomis institucijomis, nevyriausybėmis organizacijomis (Lietuvos moterų teisių įtvirtinimo asociacija, asociacija „Vilniaus moterų namai“, Lietuvos žmogaus teisių centru, Labdaros ir paramos fondo „Frida“ ir kt.), tačiau į siūlymus dėl apsaugos nuo smurto orderio taikymo termino pailginimo iki 15 d., smurto artimoje aplinkoje apibrėžties papildymo smurtu lyties pagrindu ir kt. (pirminiame Įstatymo projekto variante tai buvo numatyta) neatsižvelgta.</p> <p>Konsultacijos su visuomene neskelbtos E. pilietyje</p>
--------------------------------------	--

TEISĖS AKTO PROJEKTO DERINIMAS

DALYKINIS KOMENTARAS

Atsižvelgiant į tai, kad vis dar likę nemažai reikšmingų nesuderintų pastabų su Įstatymo įgyvendinime dalyvaujančiomis institucijomis, siūlome rengėjams pakartotinai darbo tvarka iki šiol nesuderintas nuostatas aptarti su VRM, TM, Policijos departamentu, Teisėjų taryba, nevyriausybėmis organizacijomis ir kt. Esant galimybei, projektus siūloma aptarti Moterų ir vyrų lygių galimybių komisijoje.

Likusios nesuderintos pastabos ir pasiūlymai	<p>Pagrindinės pastabos ir pasiūlymai, į kuriuos neatsižvelgta (derinimo pažyma pridedama)</p> <p>VRM:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Nustatyti orderio skyrimo ir apskundimo terminai, procedūros nesisieja tarpusavyje – terminas skųsti sprendimą teismui sutampa su orderio galiojimo pabaiga, dėl to kyla rizika neužtikrinti tinkamo procedūros įgyvendinimo. 2) Papildyti nuostatomis, įpareigojančiomis specializuotos kompleksinės pagalbos centrus per 24 val. nuo informacijos apie skirtą orderį gavimo, atlikti pakartotinio smurto artimoje aplinkoje pavojaus rizikos vertinimą ir, nustatčius riziką, apie tai nedelsiant informuoti policiją. Nustatyti, kad pakartotinio smurto artimoje aplinkoje pavojaus rizikos vertinimo kriterijus nustato ir tvirtina ne VRM, bet SADM (analogišką pastabą teikė Policijos departamentas). 3) Atsisakyti įpareigojimo Policijos generaliniam komisarui, generaliniam prokurorui, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai, sveikatos priežiūros įstaigoms, savivaldybių vykdomosioms institucijoms, specializuotiems kompleksinės pagalbos centrams pagal kompetenciją nustatyti taisykles, kuriomis remdamosi institucijos galėtų atskleisti trečiajai šaliai iš smurtą patyrusio asmens gautą informaciją, priskiriamą prie asmens duomenų, nes neaišku kokie aspektai turės būti reglamentuoti ir koks to poreikis (analogišką pastabą teikė Policijos departamentas). 4) Neatsisakyti nuostatų dėl asmens duomenų perdavimo be asmens sutikimo, nes ūmaus smurto artimoje aplinkoje pavojaus atveju, neperdavus asmens duomenų specializuotam kompleksinės pagalbos centrui, auka atsidurtų mažiau palankioje situacijoje nei perdavus minėtus duomenis. Asmens duomenų tvarkymą siūloma pagrįsti BDAR nustatyta sąlyga dėl
--	---

	<p>siekio apsaugoti gyvybinius duomenų subjekto interesus (analogišką pastabą teikė ir Lietuvos moterų teisių įtvirtinimo asociacija).</p> <p>5) Patikslinti ANK nuostatas dėl melagingo pranešimo apie smurtą artimoje aplinkoje ir piktnaudžiavimą smurtą patyrusio asmens teisėmis – numatyta atsakomybė už melagingą pranešimą apie smurtą artimoje aplinkoje yra neadekvati (14–30 Eur), palyginti su, pvz., melagingu policijos ar kitų specialiųjų tarnybų iškvieta (200–2000 Eur), melagingos informacijos apie būtinumą ginti nepilnamečio teises ir interesus suteikimu Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai (30–140 Eur). (Analogišką pastabą teikė Policijos departamentas, Teisėjų taryba, Nacionalinė teismų administracija).</p> <p>Policijos departamentas:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Atsisakyti nuostatos, kad Smurto artimoje aplinkoje pavojų keliančio asmens išskeldinimo tvarką nustato Vyriausybės įgaliota institucija. 2) Patikslinti nuostatas dėl apsaugos orderio pratęsimo. <p>Lietuvos savivaldybių asociacijos:</p> <p>Patikslinti, kad savivaldybėje neprivalo, bet gali būti sudaryta Smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir apsaugos politikos įgyvendinimo koordinavimo komisija.</p> <p>Lietuvos moterų teisių įtvirtinimo asociacijos (vienijančios specializuotos kompleksinės pagalbos centrus):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Papildyti smurto artimoje aplinkoje patyrusio bei smurtą artimoje aplinkoje patiriančio asmens sąvokas smurtu lyties pagrindu, nes nuo smurto artimoje aplinkoje neproporcingai dažnai nukenčia moterys. 2) Pakeisti apsaugos orderio taikymo terminą, vietoj 72 val., nustatyti 15 kalendorinių dienų (analogiškai kaip daugelyje ES šalių), nes šis terminas yra nepakankamas. 3) Patikslinti nuostatas dėl specializuotos kompleksinės pagalbos centro teikiamos pagalbos, sudarant galimybes susisiekti su nukentėjusiuoju ir tais atvejais, kai šis asmuo policijai praneša, kad pagalbos atsisako ir pan. <p>Lietuvos žmogaus teisių centro:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Papildyti sąvokas smurto prieš moteris sąvoka, papildyti mokymo medžiagos, siūlomos integruoti į visų formaliojo švietimo bendrojo ugdymo programas, turinį smurto lyties pagrindu prevencijos temomis. 2) Tikslinti apsaugos nuo smurto orderio išdavimo sąlygas (įtvirtinti, kad policijos pareigūno ar prokuroro sprendimu paskirtą orderį ne vėliau nei per 48 val. patvirtina teismas ir kt.). 3) Papildyti teisėsaugos pareigūnų funkcijas organizuojant apsaugą ir pagalbą smurtą patyrusiam asmeniui, nustatant, kad baudžiamojo proceso metu privaloma užtikrinti specialių apsaugos poreikių vertinimą, išvengti kontakto su įtariamuoju ar kaltinamuoju asmeniu patalpose, kuriose vykdomas baudžiamasis procesas ir kt.
--	--

KITI DALYKINIO VERTINIMO ASPEKTAI

Pastabos ir pasiūlymai Įstatymo projektui:

- 1) Tikslinti Įstatymo projekte apibrėžtą kompleksiskumo principą (3 str. 3 p.) – kompleksiskumas neturėtų būti siejamas vien tik su galimybe asmeniui gauti kuo daugiau reikalingų paslaugų ir pagalbos.
- 2) Peržiūrėti Įstatymo projekte apibrėžtą prieinamumo ir individualumo principą (3 str. 6 p.) – svarstyti, ar reikalavimas organizuoti pagalbą smurtą patiriantiems / patyrusiems asmenims, kad jos prieinamumas būtų užtikrintas kuo arčiau šių asmenų faktinės gyvenamosios vietos, atitinka apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje specifika (smurtą patiriantis / patyręs asmuo ne visada jausis saugus, kreipdamasis ir gaudamas pagalbą toje pačioje vietovėje, ypač mažesnėse seniūnijose).
- 3) Patikslinti Įstatymo projekte numatytas SADM funkcijas (4 str. 1 d. 1 p.), numatant, kad SADM koordinuoja ne tik smurto artimoje aplinkoje prevencijos priemonių įgyvendinimą, bet ir pagalbos smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančiam / patyrusiam teikimą (ar organizavimą).
- 4) Koreguoti Įstatymo projekto 4 str. 1 d. 4 p. nuostatas, numatant, kad SADM skiria lėšas akredituotai specializuotai kompleksinei pagalbai, kurią teikia specializuotos kompleksinės pagalbos centrai, sudarę sutartį su SADM įgaliota institucija (ne skiria lėšas, sudarius SADM įgaliotai institucijai sutartį su šiais centrais).
- 5) Įstatymo projekte (4 str. 1 d. 8 p., 5 str. 2 d.) siūloma atsisakyti nuostatų, kad nevyriausybinių organizacijų vykdomos prevencijos ir pagalbos veiklos finansuojamos konkurso būdu (Valstybės kontrolės rekomendacijose taip pat buvo atkreiptas dėmesys, kad projektinio finansavimo būdu valstybės biudžeto lėšas skiriamos nuolatinio pobūdžio veiklai, toks finansavimo mechanizmas neužtikrina paslaugų efektyvaus teikimo ir yra netinkamas).
- 6) Tikslinti Įstatymo 4 str. 1 d. 11 p., nes nėra aišku kokią tvarkos aprašą ar informaciją SADM planuoja rengti ir kam kokią informaciją institucijos turi teikti.
- 7) Tikslinti Įstatymo 4 str. 12 d.: patikslinti kokia informacija savivaldybės keičiasi su specializuotais kompleksinės pagalbos centrais, kokią pagalbą ir kam savivaldybės teikia (numatytas laikinas apnakvindinimas tik tiems, kuriems skirtas apsaugos orderis), kokias programas savivaldybės rengia specialistams, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos teritorinių skyrių darbuotojams ir kt.
- 8) Suvienodinti 5 str. 3 d. ir 7 str. 3 d. nurodytus subjektus, nustatančius rizikos veiksnių vertinimo kriterijus, t.y. 5 str. 3 d. vietoj nuostatos, kad kriterijus nustato ir tvirtina Vyriausybės įgaliota institucija, įrašyti, kad tai nustato ir tvirtina vidaus reikalų ministras (analogiškai, kaip ir 7 str. 3 d.).
- 9) Patikslinti Įstatymo projekto 9 str. 1 d., nurodant kokio skundo ir kam smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantis / patyręs asmuo neprivalo pateikti.
- 10) Įstatymo projekto (9 str. 5 d.) numatyta, kad jei vykdomas apsaugos orderis, be priežiūros lieka asmuo, kuriam reikia pagalbos, policijos pareigūnai informuoja giminaitį, galintį jį pasirūpinti. Siūloma neapsiriboti vien giminaičiais, nes tokią pagalbą gali suteikti ir kiti artimi asmeniui žmonės, pvz., kaimynai, draugai. Be to, neaišku kaip policijos pareigūnas turės patikrinti asmenų giminystės ryšį.
- 11) Įstatymo projekte nepasisakoma kokia pagalba bus teikiama tais atvejais, kai smurtą patyręs / patiriantis asmuo bus neįgalus ar senyvo amžiaus asmuo, kuriam bus reikalinga ne apgyvendinimo paslaugos, bet sudėtingesnė pagalba (išvardijant specializuotos kompleksinės pagalbos centro funkcijas, tai taip pat neįvertinta).
- 12) Siūloma atsisakyti Įstatymo 10 str. kaip perteklinio, dubliuojančio 4 str. nuostatas.
- 13) Tikslinti 11 str. 3 d. numatytus įpareigojimus asmens sveikatos priežiūros įstaigai išsamiai aprašyti sužalojimus (asmuo gali būti patyręs ne tik fizinį smurtą).
- 14) Papildyti Įstatymo projekto 12 str. 4 d. 6 p. numatytą specializuotos kompleksinės pagalbos centro funkciją, nurodant, kad šis centras ne tik informuoja asmenį apie įstaigas, teikiančias socialines paslaugas (svarstyti, ar nereikėtų įtraukti ir sveikatos priežiūros įstaigas), bet ir tarpininkauja asmeniui, esant poreikiui.
- 15) Tikslinti Įstatymo projekto nuostatas dėl akredituotos specializuotos kompleksinės pagalbos finansavimo – numatyti, kad valstybės biudžeto (savivaldybių biudžeto lėšomis) gali būti finansuojama tik akredituota pagalba, aiškiai nustatyti, ar pagalba tik galės, ar bus finansuojama valstybės biudžeto lėšomis ir kokios šio finansavimo sąlygos (būtina akredituotis ar sudaryti sutartį su SADM įgaliota institucija). Taip pat siūloma detalizuoti numatytų sutarčių sudarymo sąlygas, nes nėra aišku kada jos bus sudaromos ir kaip tai siejasi su SADM įgaliotos institucijos sprendimu dėl akreditacijos.
- 16) Nepateikta argumentacija dėl ANK projekte siūlomų numatyti sankcijų dydžių.
- 17) Atkreipiamas dėmesys, kad derinimo pažymoje reikėtų pateikti žymas dėl visų institucijų pateiktų pastabų, į kurių neatsižvelgta; įvardinti aiškius ir tikslus argumentus, kodėl neatsižvelgta į institucijų / organizacijų pastabas; pridėti institucijų, teikusių pastabas, derinimo raštus.

PAŽYMA PARENGĖ**Daiva Buivydaitytė-Garbštienė****Vyriausybės kanceliarijos Socialinės politikos grupė, patarėja**